

pa si — Bog vedi, zakaj — ne upajo, češ, kaj bom prosil, saj vem, da je ne dobim, naj pa rečemo to, naj jim take brezpametne misli ne rogovilijo po glavi in naj nemudoma prošnjo vložijo. Ako tudi morebiti vsak prošnjik ne dobi štipendije, no, kaj pa je to? Zaradi one pôle papirja, 50 soldov koleka in par soldov poštnine, ne bode nihče ob vse! Kesal se bo gotovo vsak, ki bode pozneje zvedel, da bi bil lahko štipendijo dobil, ko bi bil za-njo prosil.

Živinska kupčija,

nje težave in goljufije, in kako jim v okom priti.

Pogostoma vidimo in slišimo, da naši ljudje še zmirom celó nič ne poznajo cesarske postave o živinski kupčiji ali da imajo zeló napačne pojme o njej. In vendar je živo potrebno poznati to postavo zato, da se odvrne dostikrat velika škoda, katera izvira iz te nevednosti. Zato iz dr. Bleiweisove knjige zapišemo ta poduk tudi v „Novicah“.

Živinska kupčija je težka reč. Malokje imajo ljudje tako malo vesti kakor pri prodaji živine; še marsikteremu očetu se dobro zdi, ako more osmukniti sina, sinu pa, ako more opehariti očeta. „Kdor ne odpre oči, mora odpreti mošnjo“, je že star pregovor, kateri najbolj velja pri živinski kupčiji.

Zato treba, da gospodarjem, kateri živino kupujejo, na kratko povemo, česa se imajo varovati. Treba jim je pa tudi poznati cesarske postave. Čujte tedaj!

Posebno težavno in res zeló nevarno je, živino kupovati na sejmu, zlasti kedar ne poznaš človeka, od ktere ga si kupil konja ali kravo, in ga ne moreš iskati, ako pri kupljenem blagu pozneje zapaziš kako bolezen (kak „tadel“). Koliko goljufije se nahaja na sejnih, vemo mi najbolj iz tega, da imamo v živino-zdravnišnici prvi teden po ljubljanskih ali družih bližnjih sejnih s preiskovanjem kupljene živine in s pisanjem spričal največ opraviti.

Umen človek naj tedaj nikoli ne kupi živine, da ne bi zvedel imena in stanovanja prodajalčevega.

Nevarno je tudi živino kupovati zvečer ali ponoči, kar se večkrat zgodi. „Ponoči je vsaka mavra“, je star pregovor, vsaka napaka se lože požre.

Nekteri kupec je že s tem zadovoljen, da mu le prodajalec „dober stoji za vse cesarske tadel“ ter misli, Bog vé, kako zavarovan je zdaj za vse napake ali bolezni, ki bi se utegnile zapaziti pri kupljeni živini! Tako imenovanih „poglavitnih bolezni“ ali kakor jim naši ljudje navadno pravijo „patentnih tadelov“ zato, ker po cesarskem patentu razderó kupčijo, je v vsem skupaj le 14; — koliko sto družih bolezni pa je, ki jih utegne živina imeti, ktere so ravno tako hude, pa niso zavarovane po cesarski postavi zato, ker jih umen kupec sam lahko zapazi.

Kdor hoče tedaj vsaktere škode obvarovan biti, naj od kupca zahteva, da ga vpričo dveh prič zagotovi, da za vsako, kakoršno koli napako ali bolezen dober stoji. Da mu stoji „za vse cesarske tadel“ dober“, je nepotrebna beseda, zakaj za cesarske „tadel“ stoji že cesar sam dober, to je, cesarska postava; za té bolezni ne potrebuje kupec nobenega družega poroka.

Kedar živino kupuješ, preglej jo od nog do glave, od oči do repa, ne le ko mirno stoji, temuč tudi, kako hodi, in če je konj, kako leti in dirja. Sto in sto zvijač je pri živinski kupčiji, s katerimi se kupci sleparijo:

šepastim ali čotastim konjem se tū ali tam noga odere ali kakor koli nalašč rani, in slepar ti pravi: „to je konj še le včeraj dobil“, — naduha se izgovarja z vročino, kevžehom, smoliko, polnim trebuhom itd., — konji s tiščavko in topostjo se zdramijo in oživijo, da se jim poper v rit vtakne, — po starosti siva dlaka se namaže s kako barvo, — mlademu konju se izbijejo žrebični zobje, — stari mrhi se vžgejo jamice v zobe, da se kaže mlaji, — zavolj kake bolezni suha in mršava krava se izgovarja le s slabo klajo itd.

In tako vé slepar za vsako napako in bolezen sto izgovorov; vrh teh pa se še pridruša, naj ga „hudič vzame“, če ni živina čista in zdrava; — al kaj mara „hudič“ za takega sleparja, ker ima take drhali že tako dosti! In kar goljufen dedec ali prekanjena baba ne more sama opraviti, jej pomaga še drug slepar, ki se kakor po nevedoma pritakne k barantiji — in gorje potem kupcu, zlasti ako se „glihenga“ dela še pri bokalu vina. Zato dobro glej in ostro pazi na vse, kedar živino kupuješ, in če nisi sam kos živinske bolezni spoznati, vzemi seboj vselej kakega zvedenega človeka, ki je v tem bolje iznajden, kakor si ti sam.

Rekli smo gori, da je 14 poglavitnih bolezni, ktere po cesarski postavi kupčijo razderó, ako se v tistem času, ki jo postava predpisuje, kupec oglasi pri svoji cesarski gosposki in prodajalca toži, če brž z lepo noče živine nazaj vzeti in mu denarjev ali pa zamenjene živine ne povrniti. Bog obvari pa, da bi pri cesarskih „tadlih“ določeni čas zamudil, ker nič ti potem ne pomaga več.

Te postave pa obdržé svojo veljavo tudi takrat, kedar je prvi kupec kupljeno živino kakemu drugemu, drugi tretjemu in tako dalje prodal. V taci okoliščinah gré kupčija po vrsti od zadnjega kupca noter do prodajalca nazaj, ako le ni čas zamujen, kateri je po postavi za tisto bolezen odločen. Zadnji, postavimo, tretji kupec naj toži družega, drugi naj toži prvega, prvi pa prodajalca.

Pri konjih

je 8 po postavi zavarovanih bolezni ali „patentnih tadelov“, kateri barantijo razderó, — troje jih je na 15, pet pa na 30 dni, in sicer so

zavarovane na 15 dni:

kužna smolika,
smrkelj,
naduha;

zavarovane na 30 dni pa:

tiščavka (neumni kolar),
opornost (štatljivost),
mesična slepota,
jasna slepota in pa
kožna črvivost.

Pri goveji živini

so samo francozi ali pojatnica poglavitna bolezen, in sicer zavarovana na 30 dni.

Pri prešičih

je zavarovana le tudi ena, namreč: ikre (kterim tudi pšeno, šenki ali stroge pravijo) na 8 dni.

Pri ovcah

so zavarovane 4:

kozé in pa garje (ali grinte) na 8 dni,
metljaji na jetrih (ali jeterni metulji) in pa
metljaji na pljučih (ali pljučni metulji) na
2 meseca. (Kon. prih.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 21. maja 1873.

O b s e g: Živinska kupčija, nje težave in goljufije, in kako jim v okom priti. (Kon.) — Čbeloreja na Ljubljanskem polji. — Nanavadna bolezen na spolovih goveje živine. — Gospodarska skušnja. — Gospodarska novica. — Šolska novica. — Mnogovrstne novice. — Finančne homatije na Dunajski borsi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

• Živinska kupčija,

nje težave in goljufije, in kako jim v okom priti.

(Konec.)

Al s temi poglobitnimi boleznimi, ktere živinsko barantijo razderó, ni še vsega konec; cesarska postava skrbi še po drugih postavah, da živinski kupci ne trpé škode po krivici. Treba tedaj, da povemo našim ljudem tudi te postave, in jim rečemo: zapomnite si jih dobro na svoj dobiček, kajti dostikrat se morete z eno ali drugo teh postav rešiti, ko vam uni „poglavitni tadli“ ne pomagajo iz zadrege. Pazljivo tedaj berite, kar vam bomo zdaj še povedali.

Vsaka, naj je ktera koli bolezen, razdere kupčijo ali menjo, ako kupec v 24 urah potem, ko je kupljeno ali zamenjano živino prevzel, zapazi, da je živina bolna, in to brž poprejšnjemu gospodarju samemu vedeti dá, ali pa od gosposke potrjenemu zdravniku, ali županu svojega kraja ali pa naravnost svoji cesarski gosposki. Če v 24 urah kupljena ali zamenjana živina tudi pogine, zadene vsa škoda prodajalca ali poprejšnjega gospodarja, ker se smé misliti, da je živina že pri njem zbolela. Tako velevali §. 924. cesarskih postavnih bukev. Le takrat, ko bi prodajalec izpričati mogel, da je kupec sam kriv, da mu je živina zbolela ali poginila, tedaj mora on sam škodo trpeti.

Marsikteri kupec je že v škodo prišel zato, ker ni vedel te postave, ktera za-nj dobro govori.

Dalje gré kupčija ali menja nazaj, če je prodajalec vpričo dveh prič ali pa po pismu se zavezal, da za vsako napako ali bolezen dober stoji toliko in toliko dni. Če kupec izgovorjenega časa ne zamudi, bo gosposka v taci okoliščinah vselej za-nj pravico razsodila, ako bi prodajalec z lepo ne hotel živine nazaj vzeti in če ne more izkazati, da je še le kupec živino pokvaril.

Razen vsega tega je pa še ena postavna pot, po kateri se more goljufani kupec zadrege rešiti, iz ktere ga ne rešijo ne „patentni tadli“ pa tudi ne postava „za 24 ur“ — ta pot je po §. 934 cesarskih postavnih bukev tista, če kupec more dokazati, da je kupljena ali zamenjana živina čez polovico predraga ali zavolj starosti ali zavolj kake druge napake. Če se kupec tako goljufanega misli, ima pravico se pri gosposki pritožiti; ona bo po izvedenih možéh živino

ceniti dala, in če je ona res še manj kot pol vredna, gré kupčija ali menja nazaj, ali pa mora prodajalec toliko odplačati, da je cena prava. — Po postavi je čas za take pritožbe na 3 leta določen; al bolje je, da se kupec kmalu oglasi, sicer bi mu utegnil prodajalec marsikaj podtakniti, da se je v njegovih rokah živina popačila. —

Kakor pa varuje postava kupca, tako pa varuje tudi prodajalca, da se mu krivica ne godi. Treba tedaj, tudi te postave vedeti, da ne bo praznih tožb, ktere le mošnje koljejo, pa nič ne pomagajo.

Čujte iedaj še te postave!

Kupec se ne more pritožiti, če se je pri kupčiji ali menji sam vpričo mož zavezal, da kupi ali zamenja živino kakoršna je, ima naj „tadle“ ali bolezn kakoršne koli.

Kupec se ne more pritožiti, če mu je prodajalec pri kupčiji ali menji očitno (vpričo dveh mož) povedal, da ima živina to ali uno bolezen, in da mu za-njo dober ne stoji, kupec jo je pa vendar-le kupil.

Kupec zgubi pravico povračila, ako prodajalec izkazati more, da je živina bolezen le pri kupcu dobila.

Kupec nima pravice do povračila, ako je s kakim drugim blagom ali s celo kmetijo tudi živino, pa vse počez (eno reč v drugo) kupil in tedaj živina ni bila posebej cenjena.

Kupec nima pravice se pritožiti, ako je kupil živino na očitni dražbi (licitirengi), ki jo je gosposka napraviti dala. —

To so poglobitne postave pri živinski kupčiji. Naj si jih vsak dobro zapomni, da se ogne škode, pa uide tudi dragim pravdam.

H koncu le še nekaj. Ker je „kratka sprava bolja kot dolga pravda“, je vselej bolje, z lepo poravnati (zglihati) se, kakor pa pravdo začeti. Če je kupec v pravnem času zapazil bolezen, ktera po cesarski postavi kupčijo razdere, in če prodajalec sam dobro vé, da ima od njega prodana živina res to napako, ali če mu to zatrdi zveden živivozdravnik, naj jo vzame raji z lepo nazaj, sicer bo pravdo zgubil in vrh tega še stroške plačal.

Čbeloreja na Ljubljanskem polji.

Iz Šentvida pri Ljubljani 10. maja.

Naša kmetijska družba je tudi meni izročila čbelni panj, po gosp. Porentovem nasvetu podzirdzonovan, ki je po vnanjem naš stari Kranjski ul v podolgasto